
HÍREK, BESZÁMOLÓK

A PÁRIZSI FRANCIA ÉPÍTÉSZETI INTÉZET kiadásában a közeljövőben jelenik meg Anne Lambrichs Vágó Józsefről (1877–1947) szóló monográfiája francia nyelven. Az 1920 után Olaszországban és Franciaországban is dolgozó építész életművéről néhány évvel ezelőtt párizsi, római és budapesti konferenciát szervezett az intézet Vágó ottani munkásságának áttekintésére. Az évek óta az intézet támogatásával készülő monográfia (a hagyaték egy része a tulajdonukban van), valószínűleg olasz nyelven is megjelenik. Vágó a harmincas években nagyszabású tervet dolgozott ki Budapest városépítési problémáinak megoldására, ez akkor könyv alakban is megjelent, azonban az eredeti rajzok valahol lappanganak, a mostani kutatás során nem kerültek elő. Vágó első világháború előtti jelentős magyarországi tevékenysége miatt a kötet magyar nyelvű kiadására is megoldást kell majd találni. A két világháború között a genfi népszövetségi palota pályázatának egyik nyerteseként és a végleges tervek vezető tervezőjeként vált világszerte ismertté. Közben éles vitát folytatott az őt plágium vádjával megvádoló Le Corbusier-val, akit a zsűri nem választott be a kiviteli tervet készítő építészek csoportjába. A vitát akkor a Vágó József fia, Pierre Vago által szerkesztett *L'Architecture d'Aujourd'hui* részletesen ismertette, most a jelen számunkban is ismertetett Pierre Vago önéletrajzban jelennek meg erre vonatkozó részletek.

MARÓTI GÉZA életműkiállítása az Iparművészeti Múzeumban meghosszabbítva december végéig tekinthető meg. A kiállítást kísérő kiadványként jelentette meg a Magyar Építészeti Múzeum a *Lapis Angularis* sorozat negyedik köteteként Maróti önéletrajzát (kapható mindkét múzeumban), amelynek eddig csak töredékei láttak napvilágot. Csak karácsony előtt jelenik meg a kiállítás katalógusa, amely tanulmány sorozatban foglalja össze az építész-iparművész-szobrász Maróti munkásságának valamennyi területét és helyszínét. A kiállítás eddig soha nem látott rajzokat mutat be Maróti minden művészi korszakából, amelyeken – a mexikói operaháztól a csepeli kultúrotthonon és a New York-i Rockefeller Centeren át az Atlantisz rekonstrukcióig – végigvonul az emberi kultúra filozófikus összegzésének igénye látványosan megjeleníthető formában.

OLASZ FERENC *Mindörökkön örökké* című könyvének második kötete a már elfogyott első kötet újabb kiadásával együtt jelent meg. A fényképekből készült kiállítás a könyv bemutatójával egyidőben december 12-én 17 órakor nyílik meg a Magyar Építész Szövetsége Kós Károly termében. A december 20-ig nyitva tartó kiállítást Makovecz Imre nyitja meg.

Vágó József dolgozószobájában. A falon a Népszövetségi Palota rajzai

BALOGH FERENC kolozsvári építész, a Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság elnöke, az Erdélyi Unitárius Egyház főgondnoka súlyos betegségéből felgyógyulóban október 29-én váratlanul elhunyt. Október közepén még aktívan vett részt a Kolozsvárt megtartott Fadrusz János emlékünnepeken, mint az előző években és évtizedekben annyi más kulturális rendezvényen, amelyek egyik legfontosabb mozgatója, kezdeményezője volt. November 16-én búcsúztatták a házsongárdi temetőben, amelynek emlékégyeként egyik utolsó munkájaként a Kolozsvári Magyar Konzulátuson elhelyezett fotóalbumban dolgozta fel. Az utóbbi időben kezdeményezte és ösztönözte az erdélyi temetők síremlékeinek leltározását. Reméljük, hogy műemlékvédő tevékenységének, rendkívüli hagyatékának lesz értő és áldozatos gazdája, hiszen Balogh Ferenc a huszadik század erdélyi szellemi nagyságainak közvetlen környezetében élt és e szellemiség közvetítőjeként dolgozott.

VIDÉKI ÉPÍTÉSZETI KALAUZ címen megjelent a *6Bt kiadó* 1997-es Budapesti építészeti kalauzának folytatása, amelyek együtt egész az ország huszadik századi emlékekeit mutatják be a szakmai turistáknak (magyar és angol nyelven). 280 épület részletes ismertetését és fényképét és további 250 adatait tartalmazza a dr. Winkler Gábor összefoglaló tanulmányával induló kötet. A rövid épületeírásokat az egyes korszakok, illetve területek ismerői írták, a kötetet Lőrinczi Zsuzsa szerkesztette. Kapható könyvesboltokban és a kiadónál (Bp., V. Szerb utca 15.)

AZ YBL MIKLÓS életművét bemutató kötettel folytatódik a Holnap Kiadó Az építészet mesterei című sorozata. A könyv közel kétszáz, nagyrészt színes illusztrációja között több eredeti Ybl terv, valamint kortárs fényképfelvétel található, amelyek most jelennek meg először nyomtatásban. Képünkön a kötetből terjedelmi okokból kimaradt rajz az Operaházzal, a még egy-két díszítő részletét tekintve nem a megvalósítottnak megfelelő változat. Simonyi Antal akvarelljének csak fotoreprodukcióját őrzi a Magyar Nemzeti Galéria Adattára.

KŐSZEGHY ATTILA előadásával indult meg az Engelmann Tamás által szervezett klubestek sorozata a Rumbach Sebestyén utca 9. szám alatti RS) színházban és kávézóban, amelynek belsőépítészeti munkáit Engelmann tervezte. A mindenki számára nyitott, havonta egyszeri, csütörtök esti előadásorozat célja, hogy az organikus építészetre vonatkozó időszerű kérdésekről kapjanak tájékoztatást az érdeklődők. Alább közöljük Kőszeghy Attila előzetes vitafelhívását:

Építészeti taknyolás ideológia-ködfelbőben? – avagy az organikus architektúra művelőinek felelőssége – Az organikus építészet lényege – művelőik ezt aligba vitatják – a teljes – anyagi-szellemi – valóságot átfogó szemlélet. Mármost az a csekélység megválaszolatlan, hogy ki és milyen szerencsés konstellációk esetén birtokolja ezt a szemléleti teljességet. Ha például azt állítjuk, hogy egyetlen ellentétpárokban gondolkodó építész sem tekinthető teljességügyben bitelesnek, az a szerencsés helyzet alakul ki, hogy egyedül én leszek biteles, miután hűsz éven át szoktattam le magam a kétpólusú gondolkodásról. Meglepve tapasztaltam, hogy amikor az emberek – beleértve az építészeket – beszélgetnek, spontán módon egy többfázisú gondolkodási modellben mozognak. Van-e igazán szigorú logikai alapzata egy többfázisú logikának? Ha van, hogyan jelenik meg az építészeti jelenségek körében? A szecessziós építészet formateremtő erőihez kapcsolódásra gyakran bivatkoznak az organikus architektúra hívei. Ha az embert kései szecessziósnak bélyegzik, különösen érdekelheti, melyek azok a jegyek, amelyek alapján számos organikus építészeti alkotás ilyen jelzőt érdemel, méginkább, melyek azok a formáló gesztusok, amelyeket ma hiteltelennek találunk. A legkényesebb kérdés, melyek azok a megoldások, vagy inkább megoldatlanságok, amelyekhez az organikusok masszívan ragaszkodnak kudarcaik ellenére. Hiszen ezek hiteltelennítik a teljességügyi kinyilatkoztatásunkat.

Előadásában Kőszeghy Attila a kortárs építészet előtt álló leglényegesebb kihívásként jelenítette meg a negyedik dimenzió birtokbavételét. Ennek a megközelítésnek különféle példáit és lehetőségeit mutatta be abból kiindulva, hogy a negyedik dimenzió a külső és belső tér közötti határt oldja

fel, olyan átmeneti tereket alkot, amelyek mind a külső, mind a belső részei. Elemezte azokat a szerves szemlélet jegyében született alkotásokat, amelyek ezzel a problémával néznek szembe, és fejtegetéséből azt a következtetést vont le, hogy a sikeres megoldások területén összemosódnak a dekonstruktivisták és szerves építészeti törekvések. (Az Octogon legutóbbi számában megjelent interjújában Ekler Dezső is a Möbius-szalag térbeli formaproblémáját nevezi meg, mint a mérvadó világsztárok jellegzetesen organikus megközelítésű formakísérleteinek témáját.)

PRO ARCHITEKTURA DÍJAT kaptak a MOM Park Multifunkciós Központ és Irodaházak tervezéséért Puhl Antal, Dajka Péter, Marián Balázs és Dobrányi Ákos. Mint a Pro Architektúra díj szakmai zsűrijének három korábbi éven át volt tagja, azt a szempontot igyekeztem zsűritagságom idején érvényre juttatni, hogy a sajnálatosan esetleges jelöltek közül csak olyanok kerüljenek a díjazottak közé, akiknek a munkája valamilyen szempontból követendő példaként állítható a szakma művelői elé. Nem tudtam eredményt elérni a jelöltek kiválasztási módszerének megváltoztatása terén, hogy biztosítva legyen a jóval szélesebb körű válogatás és ennek révén a magasabb színvonal, hiszen az Ybl-díj utáni második legmagasabb rangú szakmai kitüntetésről van szó. Most mindenképpen megdöbben, hogy az idei díjazottak közé választottak egy olyan együttest, amelyet több szempontból is az utóbbi évek legkevesbé sikeres alkotásai között kellene számontartanunk, s amelynek külső és belső építészeti megoldásai különösen kérdésessé teszik a jelenlegi zsűri értékelési és döntési szempontjait. *Gerle János*

A **MÉSZ** székházában novemberben került sor a Frank Lloyd Wright klub rendezvényeként Szekér László Taliesin Westről készített fotokiállítására és a kiállítást kísérő előadásokra.

ERTSEY ATTILA ÉS KRIZSÁN ANDRÁS családi házait mutatja be a Szép Házak folyóirat ötödik száma. Ugyancsak Ertsey Attila és a Kör Kft-ben dolgozó munkatársainak a Dörögdi medencébe tervezett öko-lakóház telepét ismerteti az Alaprajz folyóirat októberi száma. Ugyanebben a számban jelent meg Gerle János írása **SZENTESI ANIKÓ** Verőcén felállított millenniumi haranglábaairól. Ebből idézünk egy részletet: *Amikor magas a Duna, Verőcén hét barangtorony áll a vízben, mintha bosszú lábaikkal a gázlót keresnék az átkeléshez. Mikor a víz lepad, kis dombocskára hág fel mindegyikük, így is a távolság kímélt, ilyenkor inkább a felröppenéshez látszanak készülődni. Pedig éppen otthonra találtak bosszú vándorlás után. A Millennium évében a Kárpát-medence hét ünnepségének helyszínén fogadták barangszavukkal az ünneplőket, majd Budapesten, a Hősök terén találkoztak össze a millenniumi sokadalom díszletét alkotva. Az ünnepségek végeztével soká járták az országot, legalább papíron, akták formájában, mire befogadta őket Bethlen Farkas verőcei polgármester. Most Tolcsvai Bélának a hét, Gombos Miklós öntötte barangra írt dallamaival köszöntik óránként a települést.*

Ugyanezek – pontosabban: ugyanilyen funkciójú tornyok – előállíthatók csavarozással szerelt acél-szelvényekből, műanyag karosszéria-idomokból – ab-

ogy egyébként jóformán minden épületszerkezet. A közgondolkodásban, a szakmán belül éppúgy, mint a laikus közvéleményben szinte megkérdőjelezhetetlen álláspont, hogy korszerű az, ami a technika legújabb eredményeit használja. A ha egyszer feltalálták, akkor használjuk jelszavával indult el a XIX. század feltartóztathatatlan technikai fejlődése, amely új civilizációt teremtett, de amelynek megannyi kudarca nem volt képes megrendíteni a bizalmat a jelszóba sűrített gondolkodásmód iránt.

Az építészetben ez az új civilizáció eredményezte, hogy a stílus helyét átvette a divat, amelyben viszont természeténél fogva már nem is okvetlenül kell az újat keresnünk, abban újra és újra előbukkanhatnak újdonságként a rég feltalált anyagok, esztétikai elvek, szerkezetek. Vagyis korszerű a mai felfogás szerint leginkább az, ami divatos. Ami pedig érzéketlen a divatáramlatok iránt, óbatatlanul besorolódik az anakronizmus kategóriájába, mint a megaladott múltba visszabúzó törekvés.

A kettő között a lényegi különbség az időköz való viszonyban rejlik, a divatszzerű a pillanatban él és annak elmúltával értékét veszti. A verőcei haranglába kibúzák magukat a folyamatos ízlésváltások folyamatából. Számomra az értékük abban áll, hogy figyeleztető jelei az időtlenségnek, ami az építészeti létfeltétele.

MAGYAR MŰVÉSZETÉRT DÍJAT kapott a beregi árvízi újjáépítés során végzett építészeti munkájáért a tervek készítő Kós Károly Egyesülés, a Mányi Építész Stúdió és a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Építész Kamara.

AZ N&N GALÉRIÁBAN a velencei építészeti biennáléval párhuzamosan októberben volt látható Nagy Tamás **Hét ház** című kiállítása. A másik Velencében kiállító építész, Turányi Gábor **Tégla** című tárlata december 18-án nyílik ugyanott. (1065 Budapest, Hajós utca 39.)

PAVEL ŠIMKO magyar organikus építészeiről szóló előszavával jelent meg egy több épületet ismertető összeállítás a brnoi **ERA** (Ecologie–Realizace–Architectura) című folyóirat 2002/5. számában. A lap Ekler Dezső, Kovács Gábor és Zsuffa Zsolt munkáit mutatja be a cseh olvasóknak.

Az ORSZÁGÉPÍTŐ HONLAPJA az interneten a www.orszagepito.org cím alatt található. Egy-egy szám megjelenésekor az előző szám kerül a honlapra. Rövidesen elkészül a teljes repertórium is, amely a szerző neve szerint visszakereshetően tartalmazza valamennyi 1990 óta megjelent cikket és képen bemutatott alkotást.

KRAKKÓBAN 2002 októberében és novemberében rendezték meg a **Kortárs Magyar Művészeti Fesztivált**. Ennek részeként október 22-én nyílt meg a Kós Károly Egyesülés **Szerves építészet** című kiállítása, amelynek díszvendége Dévényi Sándor Kossuth- és Ybl-díjas építész volt. A kiállítást Sáros László Ybl-díjas építész nyitotta meg. Másnap, 23-án Dévényi Sándor vetített képes előadást tartott **Rudolf Steiner nyomában** címmel. Az esemény a krakkói Magyar Centrum, és annak igazgatója, Pászt Patricia támogatásával és rendezésével jöhetett létre. A rendezvénysorozat része volt a lengyel partnerekkel közösen létrehozott **Genius Loci Fesztiválnak**, amelynek díszvendége idén Magyarországon volt.

A LAKÓTELEPEK ÉPÍTÉSZETE a magyar építészet-történet önálló, izgalmas, alig kutatott területe. Nem a hatvanas évektől kezdett nagypaneles lakótelepekről, hanem a XIX. század végétől épített gyári és városi kolóniákról van szó, amelyek telepítési, építészeti, szociológiai, ipartörténeti vonatkozásai egyaránt kutatásra érdemesek. Nem is vagyunk tudatában, hogy akár városokban, akár külterületeken milyen nagy számban épültek ilyen telepek, alkalmanként rendkívül széleskörű szociális program keretében. A Műegyetem Városépítés tanszékén dolgozó Körner Zsuzsa komoly összefoglaló tanulmányt állított össze a témába tartozó együttésekről, ez azonban a téma méretei miatt alaposága ellenére is csak a munka első vázlatának tekinthető. (Tanulmányának elkészítését a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium támogatta.)

A tanulmány áttekinti a telepszerű építések történetét, a különféle építészeti és építészetelméleti hatásokat, amelyek kialakítását befolyásolták és több szempontból (építetők, lakók társadalmi helyzete, morfológia, időrend) meghatározza a vizsgált téma határait és jellemzőit. Az építetők körének három jellemző csoportja az állami, a városi és a vállalati lakótelep, utóbbi kategóriából a Magyar Államvasutak és a szén- és vaskitermeléssel és feldolgozással foglalkozó részvénytársaságok tevékenysége emelkedik ki.

A tanulmány sok példa bemutatásával ismerteti a jellegzetes telepeket, azok történetét, lakásösszetételét, építészeti karakterét. Fényképek és tervrajzok illusztrálják a gyűjteményt. Öröndetes, hogy különféle helytörténeti gyűjteményekben, ipari levéltárakban mennyi dokumentum megmaradt ezekről a lakótelepekről, bár nyilvánvaló, hogy a pusztulás mértéke is jelentős, különösen az 1944-et és az 1989-et követő években.

A fenti munkával részben párhuzamosan, de jóval korábbi helytörténeti kutatásokra támaszkodva folyt az ózdi munkás-

kolóniák történetét feldolgozó munka, amelynek eredménye tavaly látott napvilágot a Kráter kiadónál. (Csontos Györgyi – Vass Tibor: *Ózdi munkáskolóniák 1861–1970*) A kötet sorra veszi és részletesen bemutatja a legrégebbi magyar kohászati nagyüzem, az 1847-ben alapított ózdi vasgyár saját munkás- és tisztviselőtelepeit, amelyet különböző időszakban különféle elképzelések és igények szerint építettek fel. Ezek a telepek ma is nagyrészt megvannak és egy új szociális közegben merül fel az értékeik felbecsülésének és védelmének, ipari műemlékké nyilvánításának kérdése. A műemléki védelemre érdemes gyárépületek, a jellegzetes kéménysor már elbontásra került, de állnak még a gyár által emelt olvasókör, munkásfürdő, kaszinó, iskola, óvoda.

Építészetileg legérdekesebb a huszas évek elején épült Velence lakótelep, amely a Wekerle telepen is dolgozó Zrumeczky Béla irodavezetőjének és később társának, Marschalkó Bélának a tervei alapján készült és jól felismerhetően őrzi a Fiatalok építészeti elveit. A kuartómunka és a könyv segítette ennek a jelentős értéknek a helyi megbecsülését, remélhető, hogy a kilencvenes években rohamos pusztulásnak indult telep sorsa megfordítható, ahogy a kötetben bemutatott más épületeké is. A kötet a lakásbelsőkről rendelkezése álló anyagot is feldolgozza és így érdekes képet ad a lakók életmódjáról.

ZALOTAY ELEMÉR, Svájcban élő építész, akinek a hatvanas években készült Duna-parti szalagház tervére talán csak az ötven körül járó nemzedék emlékszik (szombathelyi szputnyik megfigyelő állomását közli a *Vidéki építészeti guide*) folyamatosan fejlesztte tovább a növénytakaróval borított megaszervezetekre építhető *do-it-yourself* felhőkarcológ terveit. Svájcban egyetlen tervét tudta megvalósítani, saját, két kezével épített házát, amely szerkesztési elveit és művészi felfogását egyesíti. A ház jelenleg a kanton műemlékei közé tartozik, az

Fent: a Velence-lakótelep részlete; lent: távlati képe a gyárral (1930 k.)

építész adósságai miatt banki tulajdonba került épületet azonban ennek ellenére évek óta le szeretné bontatni az új tulajdonos. Egy tévéfilm keltette botrány miatt, mert a francia forgatócsoport erről a házról készítette volna filmjét, mint Svájc egyik legérdekesebb kortárs épületéről, a lebontásért indított hajsza új lendületet vett. Zalotaynak január végéig ki kell költöznie a házából.

KIÁRUSÍTÁS • Gerle János – Kovács Attila – Makovecz Imre: *A századforduló magyar építésze* (Szépirodalmi Kiadó – Bonex) utolsó raktári példányai most megvásárolhatók (4000.- forint) vagy megrendelhetők utánvétellel (4000.- forint + postaköltség) a BONEX Építőipari Kft titkárságán – 1134 Budapest Szabolcs utca 29. – Telefon: 3202088 – Fax: 3200479